ఇల్లు అమ్మకం

పాలగుమ్మి పద్మరాజు

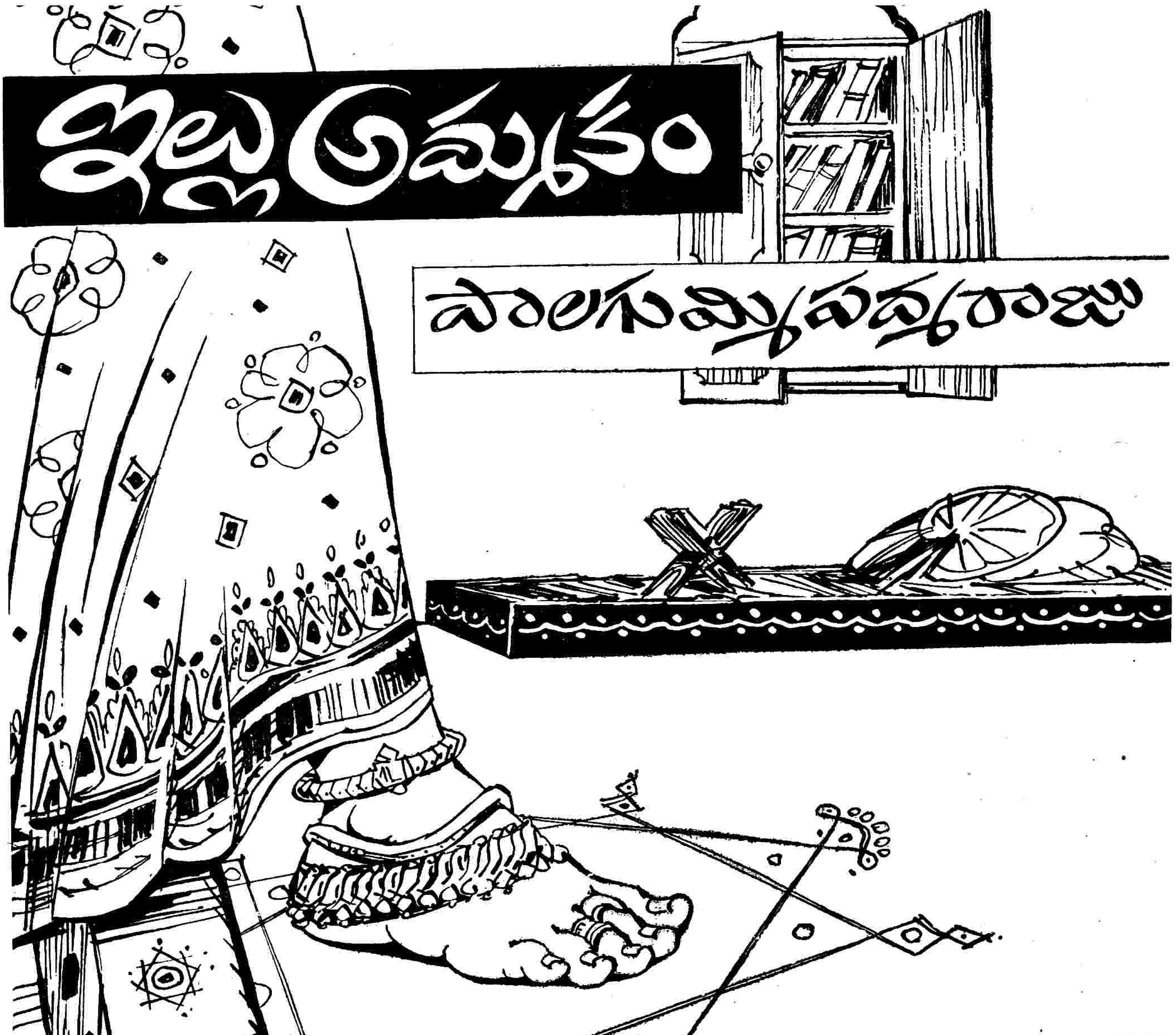

ఏడేళ్ళు అప్పుడు నాకు – ఈ ఇంట్లో నేను కుడికాలు పెట్టినప్పుడు. 'బొమ్మల పెళ్ళిలాగుందే' అన్నాడు మామయ్య – మా అమ్మతో. 'అదేరా ముచ్చట' – అంది మా అమ్మ. ఆయనకి పన్నెండు – దెబ్భయి రేండేండ్లయింది ఈ ఇంట్లో అడుగు పెట్టి. అలమారు తలుపు పుచ్చిపోయిం దన్నాడు రామన్న. చేయించాలి మళ్ళి. ఏమిటో – పుచ్చిపోయినా పాతవే బాగుంటాయి. అల వాటైపోయాయి పాతవి.

పుచ్చిన తలుపుని చేత్తో తడిమింది అమ్మ, అప్యాయంగా. కళ్ళు బొత్తిగా కనిపించడంలేదీమధ్య. ఏదో నీడలాగ తెలుస్తుందంతే. ఆపరేషన్ చేయించాలన్నాడు రామన్న. కళ్ళకి ఆపరేషను. నూటయాభయి రూపాయల గుమాస్తాగిరీ. చెరువంత ఇల్లూ, పదిమందిగల సంసారం. పుచ్చిన అలమారు తలుపు మళ్ళి వేయించడానికి డబ్బులేదు; ఆపరేషనుకి ఎక్కణ్ణించి తెస్తాడు రామన్న? అమ్మే వద్దంది ఆపరేషను. అమ్మ ఇల్లు వదలి బయటికి వెళ్ళదు. 'ఇంక చూపెందుకు నాకు? ఇంట్లో అన్నిమూలలూ అలవాటయినవే.'

"శకుంతలా!"

"ఎవరు బాబూ? ఓహో! వెంకటప్పయ్యగారబ్బాయివి కాదూ. కూచో – లోపలుంది. స్నానం చేస్తోందేమో?

అమ్మాయి; అమ్మాయి ... నీకోసం..."
లోపలికి వెళ్ళింది అమ్మ.

శంకరం ఇటూఅటూ పచారు చేస్తున్నాడు హాల్లో - శకుంతలకోసం ఎదురు చూస్తూ. చీపురుకట్ట పట్టుకొచ్చింది శకుంతల అక్కయ్య - సుభద్ర. శంకరం ఒక గుటక మింగాడు. సిగరెట్టు అంటించి గట్టిగా దమ్ము పీల్చి, తమాయించుకున్నాడు.

"ఛండాలం... అప్పుడు తుడిచిన ఇంట్లో అగ్గిపుల్లలు, సిగరెట్టు పీకలు - బుద్ధుండాలి - వొచ్చే పీనుగులకి. నలుగురు మసిలే ఇల్లు - పాకీదొడ్డిలా చేసిపారేస్తారు."

సుభద్ర కసిగా తుడిచింది సిగరెట్టు రెట్టలూ, అగ్గిపుల్లలూ శంకరం పాంటు మీదికీ, అద్దంలా పాలిష్ చేసిన అతని బూట్లమీదికీ. ఊడ్చిన పక్కకి తిరోగమించాడు శంకరం.

"మళ్ళీ ఊడ్చినపక్క కిరాబు చెయ్యాలి పోతే, ఈ పక్కనే వెయ్యారాదూ ఆ పాడు రెట్టలు."

శంకరం ఆత్మరక్షణకోసం సిగరెట్టు అవతల పారేశాడు. గుమ్మంలోంచి, ఒక్క క్షణం ఆలోచించి అవతలకి వెళ్ళిపోయాడు.

శకుంతల హాల్లోకి వచ్చింది - మల్లె పువ్వులాంటి చీర కట్టుకుని, పుస్తకాలు చేత్తో పట్టుకుని.

"అడుగో వొచ్చాడు - మీ దుష్యంతుడు - కార్లో ఎక్కించుకుపోతాడు గాభను - కాలేజీకి," చూసింది సుభద్ర.

"అతని కార్లో నేనెప్పుడన్నా ఎక్కానా?"

"ఏమో! నా కేం తెలుసు?"

"అతని పేరు దుష్యంతుడు కాదు"

"అదిమాత్రం నా కేం తెలుసు? ..... వాడితో నేనెప్పుడన్నా కాలేజీల్లో చదవానా? సినిమాలకి తిరిగానా?"

బొట్టులేని శకుంతల నుదుటిమీద బొట్టులాంటి మడత పడింది. శకుంతల చిరాకుగా వెళ్ళిపోయింది.

"ఏమిటే అక్కయ్యా! అనవసరం గొడవ," అంటూ వచ్చాడు ఇవతలికి రామన్న - ఇరవై అయిదేళ్ళ ముసలివృద్ధు. ప్రపంచభారమంతా అతని వంగిన నడుం మీదుంది.

"ఏమిట్రా అనవసరం గొడవ? అది బొత్తిగా తెగించేసింది. మన కుటుంబం ఏమిటి, మన సంప్రదాయం ఏమిటి? అడ్డమైనవాళ్ళతోటీ ఈ తిరుగుళ్ళేమిటికీ? అమ్మకి తెలిస్తే ఉరేసుకు చచ్చిపోతుంది;" సుభద్ర తుడవడం అతి ఆవేశంగా ముగించింది.

"ఎవరన్నా వింటే నవ్విపోతారే అక్కయ్యా! ఊళ్ళోనూ, కాలేజీలోనూ దానికెంత మంచిపేరుందో తెలుసా? నీలాగ దానికీ ఒక మొగుడూ కాపురం లేదు; పెళ్ళవగానే పోయాడు దాని మొగుడు. ఏదో తన కాళ్ళమీద అది నిలబడుతుందని కాలేజీలో చేర్పిస్తే..."

"మొగుడు చచ్చాడు గనకే దాని పుణ్యం పుచ్చింది. తెల్లటి ఇస్త్రీ చీరలూ, కాలేజీ చదువులూ - నా మొహానికి నేను నోచుకోలేదుమరి. చూసిచూసి ఎవడో లక్షాధికారి దాన్ని లేవతీసుకుపోతాడు - తీరిపోతుంది."

"అమ్మా, అమ్మా! పెన్సలూ రబ్బరూ కొనుక్కోవాలే," అన్నాడు సాంబడు.

"ఏడవే అమ్మా! ప్రాకు చినిగిపోయింది. బడి కెళ్ళాలే వెళ్ళడం?" అంది సుబ్బి."

"పాపండి, వెధపిల్లయ్యా, వెధవ కాపరం - ప్రాణాలు తీస్తున్నారు -" సుభద్ర చేతులో చీపురు పిల్లల వీపుమీద తిరగబడింది. పిల్లలు తారస్థాయిలో యుగళగానం మొదలు పెట్టారు. సుభద్ర చరచరా వెళ్ళిపోయింది లోపలికి. ఉక్రోషం కన్నీళ్ళుగా అనువాదం పొందుతుందే. రామన్న నడుం మరికాస్త వంగింది. ఊపిరితిత్తుల్లో గాలంతా ఒక్కసారి బైటికి పోయింది.

"రండర్రా, నేను కొనిపెడతాను," అంటూ ఏడుస్తున్న పిల్లల్ని చెరొకచేతా పట్టుకొని నడిపించుకుపోయాడు రామన్న.

అలమార్లో - దేవుడిగది అలమార్లో - వ్యాస పీఠాన్ని తీసింది అమ్మ. చెంగుతో తుడిచింది. మళ్ళీ అలమార్లో పెట్టింది. దాని పక్కనే ఉంది - ఆయన కళ్ళజోడు. అదీ తీసి తుడిచింది అమ్మ చెంగుతో. ఒక్కసారి పెట్టుకుని తీసేసింది. కళ్ళజోడుకి ఒకపక్క కాడ విరిగిపోయింది - ఆయన పడిపోయినప్పుడు. వ్యాసపీఠంమీద భాగవతం పెట్టుకుని చదువుతుండేవా రాయన. పక్కని కూచుని వింటుండేవారు అమ్మా, పిల్లలూ. ఎంత బాగుండేది ఆయన గొంతు! ఇప్పటికీ మోగుతూనే ఉంటుంది ఆ గదిలో - 'కలలోనన్ తను మున్నెరుంగని మహాకష్టాత్మ దైనట్టి దుష్పలు దావత్సమయంబునన్' అన్న పద్యం - ఉచేలోపాఖ్యానంలోది - చదువుతూ పడిపోయా రాయన.

"ఈ ఇల్లు విడిచిపెట్టి బతగ్గలనా?"

ఎడంపక్క మూడో గదిలో నులక మంచంమీద పడుకుని మీసాలు మెలేస్తూ ఆలోచిస్తున్నాడు కనకరాజు.

"అందరి భోజనాలూ అయాయి; మీరు కూడా ఆ పిండాకూడు కానిస్తే, వంటిల్లు అలుక్కోని తగులడాలి," అంది సుభద్ర.

మెల్లిగా లేచాడు కనకరాజు, మీసాలు మెలేస్తూనే - "పిండాకూళ్ళు, తగలెయ్యడాలూ మనిషి చచ్చింతరవాత. నే నింకా బతికే ఉన్నాను."

"మీ తమ్ముళ్ళు చావగొట్టి బ్రహ్మజెముడు డొంకలో పారేశారు - మీరు చచ్చారనుకుని. ఈసారి వాళ్ళకి దొరికారంటే, అంతపనీ చేస్తారు."

"పిచ్చిపీనుగా - మహా ఆశపడ్డావు పాపం, నేను చచ్చిపోయానని."

"పాపీ చిరాయువనీ..."

"బాగా అన్నావు. అబ్బో! అంజనేయులూ, మార్కండేయుడూలాగ చిరంజీవి కావడానికి ఎన్ని పాపాలు అవసరమో అంత కన్న ఎక్కువే చేశాను. నువ్వు ముత్తువు చచ్చినా నేను చావను... విన్నావ్లే - శకుంతల మొగుడు చచ్చాడని నీకు మహా కడుపు మంటగా ఉంది... నేను చస్తే - దానిలాగా కాలేజీలో చేరతావా?... చెప్పవే..."

"అబ్బ. పాడుమాటలు—శుభం పలకరా మంకెన్నా అంటే..."

ఫెడీలు మండి సుభద్ర పవడ.

"నోరు మూసుకుని అన్నం వడ్డించు. నోరు సంబాళించుకోకపోతే నడుం విరుగుతుంది."

"నా కర్మ...వండికెరాల ఆస్తి: చెరువంత ఇల్లు. అన్నిపోయి — వీళ్ళ నెత్తిన పడ్డాం—అదేవిటంటే తన్నులూ, గుద్దులూ."

"శుభాయి కట్టెయ్యి, కట్టెయ్యి."

"అబ్బో! ఈ ప్రయోజకత్వం, ఆస్తి నిలబెట్టుకోడానికి మాత్రం పనికిరాలేదు — ఆ సరవసానిముండ యిదాన్ని..."

కనకరాజు నవ్వాడు—వెటకారంగా.

"మొగుణ్ణి నిలబెట్టుకునీ ప్రయోజకత్వం ఆడదాని కుండాలే. అది లేకపోతే—మొగుడూ ఆస్తీ మరొకరికి దఖలు పడిపోతాయి. అలా నిలబడ్డావేం? అన్నం పెట్టమంటే..."

కనకరాజు గొంతులో హెచ్చరిక గుర్తు పట్టింది సుభద్ర. చర్రుని వెళ్ళింది — కనకరాజు నవ్వాడు తృప్తిగా.

"వడ్డించి పిలు," అన్నాడు — నులక మంచంమీద నడుం వాలుస్తూ.

వెంకన్న ఎక్కడున్నాడో. ఎల్లా ఉన్నాడో. నన్నొదిలిపెట్టి వారంరోజు లుండలేడు. ఏణ్ణర్థం అయింది. కలకత్తానుంచి గావును—ఉత్తరం రాశాడన్నాడు రామన్న. పిచ్చివాడు. గుడ్డలన్నీ ఇక్కడే ఒదిలేసి పోయాడు. చంద్రారెడ్డితో కలిసి లక్షణంగా కలపవ్యాపారం చేసుకుంటున్నవాడు, అంత అర్ధాంతరంగా ఎందుకు వెళ్ళిపోయాడో వాడిలేసి. ఢిల్లీ—కలకత్తాల్లో ఎంత సంపాదించి ఏం లాభం? ఈవేళ రావాలి ఉత్తరం. పెద్ద వ్యాపార మని రాశాట్ట. మరి డబ్బంతా ఏం చేస్తున్నాడు? కొంతగాకపోతే కొంతన్నా ఇంటికి పంపడేం? కలపవ్యాపారంలో బాగానే మిగిలేది. రామన్నకి అంత కష్ట ముండేదికా దప్పుడు. రామన్న—పాపం—ఈ సంసారం లాగలేక నలిగిపోతున్నాడు — పెద్దమ్మాయి కాపరం ఇలా అర్ధాంతరం అయిపోయింది. శకుంతలన్నా బి. ఏ. అవగానే—నాలుగురాళ్ళు తెస్తే—దాని బతుకది బతికితే—రామన్నకి పెళ్ళి చెయ్యాలి. బ్రహ్మచారి ముదిరినా, బెండకాయ ముదిరినా...

అమ్మ వెంకన్న పెట్టి తీసి బట్టలు దులిపింది.

"అమ్మాయి! వెంకన్న బట్టలు ఎండలో వెయ్యవే?"

ఈ ఇల్లు — అలవాటైపోయింది. డెబ్భై రెండేళ్ళయింది — ఈ ఇంట్లో నేను కుడికాలు పెట్టి. దక్షిణంవేపు పెరకవారిం దన్నాడు రామన్న. రెండు దూలాలు కొత్తవి వేయించి ఎత్తించాలి. నూటయాభై ఏళ్ళయింపట ఇల్లు కట్టి. ఎన్నాళ్ళుంటాయి ఇళ్ళు — ఇంకా పాతకాలపు ఇల్లుగనక ...

* * *

"తమ్ముడూ ఇల్లారా! నీపేరేవిటి?"

"సాంబమూర్తి," అన్నాడు సాంబడు.

"శంకర్ వాడ్చాడని మీ పిన్నితో చెపుతావూ!"

"బాబో! మాఅమ్మ చంపేస్తుంది," అంది సీతి.

"అమ్మకి తెలీకండా చెప్పు. ఇదుగో చెరో పదిపైసలు."

"వొద్దు బాబూ! అమ్మకి తెలిసిందంటే..." అన్నాడు సాంబడు.

"అమ్మ కెందుకు తెలుస్తుంది మనం చెప్పకపోతే ... ఉంచండి, ఫరవాలేదు."

శంకరం చెరోపదిపైసలూ వాళ్ళ జేబుల్లో వేశాడు. పిల్లలకి పది పైసలమీద ఆశ ఒకపక్కకీ, అమ్మంటే భయం రెండోపక్కకీ లాగుతుంటే, అల్లాగే నిలబడిపోయారు — ఎటు వెళ్ళాలో తేల్చుకోలేక.

"మీరంతా ఎన్నాళ్ళుంటారిక్కడ?"

"ఇక్కడే ఉంటాం," అంది సీత.

"మీ ఊరెళ్ళరూ?"

"మా ఊరెడితే మానాన్నని చంపేస్తారు," అన్నాడు సాంబడు.

"ఎందుకు?" అన్నాడు శంకరం ఆశగా.

"మా చిన్నాన్నల ఆస్తంతా కాజేసి, సరవ ... చటుకుని సాంబడినోరు మూసింది సీత —

"ఆస్తంతా పాడుచేశాడని మా చిన్నాన్నలకి కోపం."

"సీతీ! సాంబిగా! ఎక్కడ తగులడ్డార్రా. తిండక్కర్లే?"

సీత సాంబడూ లోపలికీ, శంకరం అరుగు మీదికీ పరుగెత్తారు.

శంకరం అరుగుమీద తడికగదిలో కూర్చుని ఒక ప్రేమలేఖకి శ్రీకారం చుట్టాడు. తరవాత ఎల్లా దాన్ని సాగించాలో తోచక పెన్ను పెదవులమీద ఆనించి ఆలోచనలో పడ్డాడు.

"రామన్నగారూ! ఏవండో రామన్నగారూ!"

"వాడిప్పుడు లేవడండీ. ఒళ్ళు నెప్పులుగా ఉందని పడుకున్నాడు." అంది సుభద్ర లోపల గుమ్మంలో నిలబడి.

"చాలా జరూరు పనుందని చెప్పండి."

"అంత జరూరు పనైతే రేపు ఆఫీసుకెళ్ళి చూడండి. ఆదివారంపూటా ఇంటికొచ్చి చంపితే ఎల్లాగ? పైగా చెయ్యితడి చేయించుకునీ గుమాస్తాలయితే ఆదివారం పూటా జరూరుపన్లు ఇంటిదగ్గర చూస్తారు. ఆ తెలివి తేటలూ లేవు, మా వెర్రిపీనుక్కి."

"అయ్యో! మీరేమన్నా చెయ్యి తడిచేసే ఉద్దేశంతో వాస్తే ఆవిడ లేపుతుంది," అన్నాడు వెటకారంగా వెనకొచ్చి నిలబడ్డ కనకరాజు. అని హాల్లోకొచ్చి కూచున్నాడు.

"కూచోండి," అన్నాడు వచ్చిన ఆసామిని మర్యాద చేస్తూ. మా బావమరిది వెర్రిపీనుగైతే, మనం కాస్త ఈ పెద్దమనిషికి సాయంచేసి ఆ లాభం మనవేం ఎందుకు పొందకూడదు? అన్న ఆప్యాయత ఉంది — ఆ మర్యాదలో.

"చంద్రారెడ్డిగారా!" అన్నాడు — హాల్లోకి వస్తూ రామన్న.

"చంద్రారెడ్డి!" అంది సుభద్ర.

"ఓహో!" అన్నాడు — విషయం అర్థమై — కనకరాజు. శకుంతల హాల్లోకొచ్చి తలుపు మూసింది.

"అక్కయ్యా! అమ్మదగ్గ రుండవే — ఆవిడికి తెలిస్తే..."

"అమ్మ ఎక్కడ లేస్తుం దిప్పుడు? భోంచేసి హాయిగా నిద్రపోయిం," దంది. లోపలికి వెళ్ళడాని కిష్టంలేని సుభద్ర.

అరుగుమీద తడకలగదిలో ప్రేమలేఖకు పదాలు దొరక్క — తెలుగు భాషా దారిద్ర్యాన్ని

నిందించుకుంటున్న శంకరానికి ధ్యానభంగమయింది.

మూసిన కిటికీలో చిల్లుకోసం వెతికింది అతని కన్ను-చిల్లు అవతలి శకుంతలకోసం.

''యెంకటేశ్వర్లు ఊళ్ళో కొచ్చాడంటండీ," అన్నాడు చంద్రారెడ్డి.

రామన్న అక్కయ్యవంకా చెల్లెలివంకా చూశాడు. సుభద్రా శకుంతలా ఒకరిముఖం ఒకరు చూచుకున్నారు. కనకరాజుకి ఈ వ్యవహారం అంత లాభసాటిది కాదని తెలిపోయింది. మీసాలు మెలేసుకుంటూ తన నులకమంచందగ్గరకు వెళ్ళిపోయాడు. సుభద్ర బ్రతుకు జీవుడా అని లోపలే అనుకుని తలుపు గొళ్లెం పెట్టేసింది. హాల్లో కెవరూ లోపల్నుంచి రాకండా.

''తెలిసిందండీ." అన్నాడు రామన్న.

''చీటీరాసి పంపాడు,'' అంది శకుంతల.

"రామన్నగారూ! మీ యెంకటేశ్వర్లుకి పేణమిచ్చానండీ! తమ్ముడికన్నా ఎక్కువగా సూసుకున్నాను కంప అడితికి పెట్టుబడంతా నే నెట్టి లాబాల్లో సగంవాటా ఇచ్చాను.''

"అదబ్బు వాడు తినలేదన్న సంగతి మీకూ తెలుసు చంద్రారెడ్డిగారూ!'' అన్నాడు రామన్న.

"అ దేంమాటండీ? నే తిన్నానంటారా ఆ నాలుగలూ? పోనీ డబ్బు వాడేసుకున్నాడు. నే వింత నమ్మి యాపారమంతా అతనిమీద పెట్టినందుకు నాతో ఉన్నదున్నట్టు సెప్పొచ్చు గదాండీ!"

"మిమ్మల్ని మోసగించాలని వాడి ఉద్దేశమేలేదు. ఎవరో స్నేహితుడికి ప్రాణావసరమొస్తే సర్దాడు; మళ్ళీ పూడ్చలేకపోయాడు."

"అ సంగతి నాతో సెప్పొచ్చుగదాండీ; ఎందుకు పారిపోవాలా అని."

సుభద్ర అందుకుంది: "రెడ్డిగారూ! వాణ్ణిప్పుడు అరస్టు చేయిస్తే మీ కొచ్చే లాభ మేమిటి?"

"అయితే నా డబ్బు నాకు పారెయ్యవమ్మా."

"ఎల్లా ఇవ్వగలమండీ? మా పరిస్థితులు మీకు పూర్తిగా తెలుసు."అన్నాడు రామన్న.

"అదేంటండీ! మీ కివ్వాలనుంటే ఇల్లమ్మేసి పారేత్తారు."

''ఇల్లా!" అన్నాడు రామన్న.

"అమ్మడమే!!" అంది సుభద్ర.

శకుంతల అంది: "మా అమ్మ బతికుండగా ఇల్లు అమ్మలేవండీ! ఆవిడకి జ్ఞానం వొచ్చినప్పటినించీ ఈ ఇంట్లోనే ఉంది. ఈ ఇల్లు అమ్మేస్తే ... మా అమ్మ ... బతకలేదండి."

చిల్లుగుండా చూస్తున్న శంకరం గొంతులో ఏదో అడ్డుపడింది - శకుంతల కంటితడి చూడ్డంతోటే.

"అమ్మా! యెంకటేశ్వర్లు సేసిన తప్పుకి సిచ్చ మీ కెందుకు పడాలమ్మా! మీరేదో ఇత్తారని వొచ్చానంటారా? అదిమీ పీకదాకా ఉంది కసి నాకు. నాకసి తీరాలంటే, మీరు పెద్దమనుషులుగదా - సెపుదావని వొచ్చాను.''

చంద్రారెడ్డి లేవబోయాడు; రామన్న అతని చేతులు పట్టుకున్నాడు.

''ఒక్క రెండురోజులు గడు విప్పించండి."

"రెండు రోజుల్లో మట్టుకు మీ రెక్కణ్ణించి తెత్తారండీ సామ్మ?"

''మా మీద దయుంచి ఆ మాత్రం సహాయం చేయించండి.''

"సరే కానీండి."

చంద్రారెడ్డి వెళ్ళిపోయాడు. కనకరాజు వీధిగుమ్మంలోంచి వచ్చాడు లోనికి. ఇంక అక్కడుండడం క్షేమం కాదని శంకరం వెళ్ళిపోయాడు.

"వెర్రిపీనుగా! తలుపు గడి వేస్తే, రాదలుచుకున్నవారికి అడ్డుటే? దొడ్డితలుపు తీసుకుని వీధులోంచి తిరిగొస్తా."

సుభద్ర గొళ్ళెం తీసి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది – భర్తదగ్గరనుంచి ఎంత దూరంగా ఉంటే అంత మంచిదని.

"ఏం బావా!" అన్నాడు కనకరాజు చంద్రారెడ్డి లేచిన కుర్చీలో కూచుంటూ. రామన్న సమాధానం చెప్పలేదు.

"చంద్రారెడ్డిగా రన్నది నిజమే. రెండు రోజుల్లో నాలుగువేలు ఎక్కడ్ణించి తెస్తాం?"

"ఏమే!" అంటూ వొచ్చింది సుభద్ర లోపలికి.

"ఓసి పిచ్చిపీనుగా! తలుపువెనకాల ఉంచుని వింటే ముక్కోమూతో ఎగిరి పోతుందే. నాలాగ ధాటీగా తలుపు తీసి రాడుంటే" – అన్నాడు కనకరాజు. సుభద్ర ఆ విషయం తనకి చెప్పినట్టు కాదనుకుని, కొంచెం ఆప్యాయం, కాస్త ఆశా, పిసరంత సఖ్యా మిళాయించి, చెల్లెలి భుజంమీద చెయ్యేసి అంది:

"ఏమే, పోనీ వాడెవడో నీ స్నేహితు డున్నాడుగా. అప్పేమన్నా ఇస్తాడేమో!"

"ఇచ్చినా నే నడగను."

"అప్పుచ్చుకుంటే తీర్చడ మెల్లాగే?" అన్నాడు రామన్న.

"అత నిస్తే అంత అప్పుకింద ఇస్తాడా ఏవిట్లే," అంది సుభద్ర – ఆ పిసరంత సఖ్యా కుంకుడుకాయంత పెంచి.

"అంటే?" అంది శకుంతల, అక్క గారి కళ్ళలోకి సూటిగా చూసి. సుభద్ర కళ్ళల్లోకి చర్రున పాకింది విషం.

"ఏమో అతని మనస్సులో ఏ వంభి ప్రాయా లుంటాయో డబ్బిచ్చేటప్పుడు. నా కేం తెలుసు? నిన్ను పెళ్ళాడాలనో –"

"హ–హ–హ..." కనకరాజు నవ్వు నెంబుకున్న టపాకాయిలా అకస్మాత్తుగా పగిలింది. సుభద్ర విషం కక్కేసిందిగనక నీరసపడి లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. శకుంతల కళ్ళలో కోపమూ ఒగిపోయింది ఆ నవ్వుతో.

"నువ్వు తీరాజేసి అంత లక్షాధికారినీ పెళ్ళాడేస్తావేమోనని దాని ఏడుపు." అని తన నవ్వుని వ్యాఖ్యానించాడు కనకరాజు.

"విధవకి పెళ్ళేవిటి బావా! మన కుటుంబాల్లో ఎక్కడన్నా అనుకోడవన్నా విన్నావా?" అన్నాడు రామన్న.

"ఒరేయి, నువ్వింకా ఇక్ష్వాకులకాలం లోనే ఉన్నావురా బావమరిదీ! విధవలు కాలేజీల కెళ్ళి బి.ఏ.లూ ఎమ్.ఏ.లూ చదువు కోడం మాత్రం మన కుటుంబాల్లో ఎక్క డుందిరా? కాలం మారిపోయింది. నన్నడి గితే ఏం తప్పులేదు. హాయిగా బతుకు తుంది అద్దైనా. చేసెయ్యి నా మాట విని."

"ఏవిటేవిటీ? విధవలకి పెళ్ళా? మనింటోనా?" అంటూ వొచ్చింది మళ్ళీ సుభద్ర.

"తలుపు వెనకా లొద్దే అని చెప్పా. నీకు బుద్ధిలేదు."

"ఈ పెళ్ళే గనక జరిగితే అమ్మ ఉరోసుకు చచ్చిపోతుంది." వచ్చినంత వేగంగానూ లోపలికి వెళ్ళిపోయింది సుభద్ర.

"దిగుతా దిగుతా అన్న నాసయితే గాని, దిగిన నాసయితి లే దన్నారు. అయినా ఎప్పుడో చచ్చిపోవలిసిన ముసలిపీనుగుల కోసం, పడుచువాళ్ళ బతుకులు పాడుచేసు కోడం ఏమిటి?"

కనకరాజు మీసం మెలేస్తూ లోపలికి వెళ్ళాడు. ఇంక అడపాతడపా సుభద్ర ఇవతలికి రాకండా.

"అన్నీ ఇలాంటి అపసవ్యంమాటలే– అపసవ్యం మనిషి." అనేసి, వంగినసడుం మరికాస్త వంచి, వీధిలోకి వెళ్ళిపోయాడు రామన్న. శకుంతల మనసులో ఆశా నిరాశా అన్నీ కాళీ అయిపోయాయి – నిలబడలేక కుర్చీలో చతికిలబడింది. రెండుగోడలూ నేలా కలిశాయి ఆమూల. చూడకండా చూస్తోంది శకుంతల. చటుకుని కాలిన అగ్గిపుల్ల స్పష్టంగా కనిపించి అలుక్కుపోయింది ఆమూల. శకుంతల లేచి ఆ పుల్ల తీసింది. 'చూసిందంటే అక్కయ్య తిడుతుంది. శంకరంతోపాటు తననికూడా.' ఆ అగ్గిపుల్ల శంకరము పారెయ్యకపోయినాసరే, అగ్గిపుల్లంత వంక దొరకాలంతే, శంకరాన్నీ తననీ తిట్టడానికి. అన్యాయంగా తిడుతుంది. ఎప్పుడో ఒకటి రెండుసార్లు అతని కార్లో ఎక్కినమాట నిజమే; ఒకటిరెండుసార్లు సినీమాలకి వెళ్ళింది. అంతమాత్రంచేత

రంకు కట్టెయ్యడవేం? పైకనడుగాని, తనకీ శంకరానికీ ఏదో సంబంధముందని అక్కయ్య అనుమానం. ఇంటికి రావొద్దనీ, తనతో మాట్లాడొద్దనీ ఎంత గట్టిగానో చెప్పింది శంకరంతో. అతడు వినక పోతే తనేం జేస్తుంది?

'చదువుకోడానికి చేర్పి నా అన్నయ్య కాలేజీలో. చదువుకోడానికే చేరాను. నా కాళ్ళ మీద నేను నిలబడగలగాలి. పసివాళ్లను పెంచి. అన్నయ్యకి సహాయపడాలి. అక్కయ్యది అర్ధాంతరం కాపురమైపోయింది. వెంకన్నకి జైలు తప్పదు దొరికాడంటే. చంద్రారెడ్డి మహా కక్షగా ఉన్నాడు. అమ్మ. అమ్మా. ఈ ఇల్లూ. పదికాలాలపాటు బతకాలి అమ్మ. మేమంతా చచ్చినాసరే – అని అరిచింది ఆమె మనస్సు లోపలి గుహల్లోంచి ఏదో ఆర్తనాదం – అపచారం. అమ్మకి అపచారం చేశాను ఇవన్నీ తెంచుకు పోయి – ఈ బంధాలన్నీ – శంకరం కౌగిలిలో వాలిపోతే – ఎవరేమనుకుంటే నాకేం? ఎవరేమైపోతే నాకేం? అక్కయ్య అనుమానం నిజమేనా? నా మనసులో నిజముగా ఈ కోరి కుందా? ఇంత నీచమైన కోరిక – ఎంత గొప్పగా, ఎంత హుందాగా బతికింది అమ్మ! అమ్మమనసు నొప్పించడం కన్నా చచ్చిపోడం మేలు. శంకరం కులాసా మనిషి. అతని కులాసా అంటువ్యాధిలా పట్టుకుంటుంది. ఇరుగుపొరుగు అందర్నీ. కులాసాని హాస్యచెయ్యాలి. నాకు కులాసాగా ఉండడానికి హక్కులేదు. అమ్మ, నా వైధవ్యం, అన్నయ్య, అక్కయ్య – అన్నిటికన్నా అమ్మా, ఈ ఇల్లూ, నా బాధ్యతలు – నా సుఖంకోసం నే నాశపడడం పాపం – మహాపాపం.

* * *

"ఎవరు మీరు?" మూరెడుగడ్డం, పీలికలైపోయిన దుస్తులు – సినిమాల్లో – ఏ సినీమాలోనో చూసింది – అయిదేళ్ళ పిల్లతో, హార్మోనియం వాయించుకుంటూ బిచ్చం అడుక్కుంటున్న బిచ్చగాడు. తెరమీద

పించి దిగొచ్చాడు. ఎందుకంటే– నిజం బిచ్చగాడు వచ్చి కుర్చీలో చతికిలపడడు –

"ఎవరు మీరు?... వెంకన్న!!..."

ముఖం మోకాళ్ళ మధ్యకి వంచాడు వెంకన్న. ఏడుపు ఎదుపులు వీపుని ఎ కుదేశాయి. శకుంతలకి ఓదార్చాలో, దాపాల పొమ్మనాలో ఏమీ తోచలేదు. మీద చెయ్యేస్తేనే అపచారంలాగ అనిపించింది.

ఈ ప్రతిష్టంభనను పగలగొట్టాడు రామన్న. వంగిన నడుము మీది భూభారం ముఖంముడతల్లోకి కొంత సర్దుకుంటూ.

“ఇక్కడి కెందు కొచ్చావురా? అసలీ ఊ రెందుకొచ్చావు? చంద్రారెడ్డికి తెలిసి పోయింది.” అంటూ ఆక్రోశించాడు రామన్న.

‘తెలిస్తే తెలియనీ, జైల్లో పెట్టిస్తాడు, అంతేగా ఈ వెధవబతుక్కంటే అదే నయ్యం. ధైర్యంగా ముష్టెత్తుకోడానికికూడా లేదు, వెధవబతుకు–’’

"తమ్ముడూ!'' అంది సుభద్ర – అరుపూ కాకండా గుసగుసా కాకండా.

"అమ్మ ఇవతలి కొస్తుందేమో," అంది శకుంతల. సుభద్ర తలుపు గొళ్ళెం పెట్టింది.

"ఖరగ్‌పూర్‌లో దింపేశారు రైలు – టికట్ లేదని. మరో రైలెక్కా. చికాకోల్ రోడ్డులో దింపేశారు. ముష్టి అడుక్కోడానికికూడా సాహసం ఉండాలి. పద్దెనిమిది రోజులు – నడచిందే నడక – రైలెక్కడానికి సిగ్గేసింది – రైల్ని చూస్తేనే సిగ్గేసింది! లోకమంతా చూసింది–టికెట్ కలెక్టర్ నన్ను జబ్బట్టుకు దింపేస్తుంటే–రెండుసార్లు. ఇంక రైలుస్టేషనువంక తలెత్తి చూడలేదు. పద్దెనిమిది రోజులు నడిచి నడిచి వొచ్చాను – కాళ్ళు చూడండి."

"ఏరోయి బావా?" అంటూ వీధిగుమ్మం లోంచి వొచ్చాడు కనకరాజు. "పిచ్చాడవు కాకపోతే, జైలుకి భయపడి ఊళ్ళోంచి పారిపోతావా? వొచ్చిన చెడ్డపేరెలాగా వచ్చింది. మరోపదివేలు కాజేసి, నా బోటివాడి చేతుల్లోపెట్టి, రింగురంగా అని జైలుకి పోతే హాయిగా ఉండేది–''

"నీ సలహా ఎవరూ అడగలేదు బావా!" అంది శకుంతల చేతనైనంత కటువుగా.

"మంచిసలహా మనదగ్గ రున్నప్పుడు, ఒకరు అడిగితేనేగాని ఇవ్వకూడ దనే పట్టింపే ఉండకూడదు; వాళ్ళ అవసరాన్ని బట్టి ఇస్తూండాలి. తీసుకోకపోతే వాళ్ళ ఖర్మ." అన్నాడు కనకరాజు మీసం మెలేస్తూ. సుభద్ర గుర్రుగా చూసింది. కనకరాజు కొంటెగా నవ్వాడు. సుభద్ర బెదిరిపోయి చూపు మార్చుకుంది.

'ఇప్పు డేం చెయ్యడం?' అనేది అందరి మెదళ్ళలోనూ పుట్టిన ఆలోచన.

"ముష్టాడురోయి." అంది సీతి.

"మావయ్యే." అన్నాడు సాంబడు.

"వెంకన్న మావయ్యా—" అంటూ ఇద్దరూ మంగళగీతం పాడుకుంటూ లోపలికి పోయారు తలుపు తెరుచుకుని. సుభద్ర తలుపు మళ్ళీ వెయ్యబోయింది.

"వెర్రి పీనుగా! తలుపేస్తే మరికాస్త అనుమాన పడుతుంది ఆవిడ." అన్నాడు కనకరాజు. సుభద్ర ఆ ప్రయత్నం మానుకుంది.

"వెళ్ళిపోరా నాయనా! నీకు పుణ్య ముంటుంది." అన్నాడు రామన్న.

"చూస్తే చూడనీ." అన్నాడు వెంకన్న వంచినతల ఎత్తకుండానే.

"ఆవిడ చూళ్ళేదులే." అన్నాడు కనకరాజు మీసం మెలేస్తూ.

"వొచ్చేసింది." అంది శకుంతల. వెంకన్న తలెత్తి చూశాడు.

"వెంకన్నా!" అంది అమ్మ, గుమ్మంలో కొస్తూ. వెనకాల తలో తలుపుచాటునించీ తొంగిచూశారు సీతీ సాంబడూ, తప్పు చేసిన కుతూహలంతో. రామన్న వెంకన్నకి సంజ్ఞలు చేస్తున్నాడు, ఆదుర్దాగా, 'వెళ్ళిపోరా బాబూ!' అంటూ.

"ఎక్కడికి పొమ్మంటావు? ఒక్క పంచీ చొక్కాతో తిరిగినచోటు తిరక్కుండా గడిపాడు ఆరునెల్లు. ఎక్కడికి పొమ్మంటావు. సంగతి తెలిస్తే అమ్మ గుండె పగిలిపోతుంది. నేనేదో పెద్దఉద్యోగం చేస్తున్నాననీ, వందలకి వందలు సంపాయిస్తున్నాననీ నీతో చెప్పారు వీళ్ళంతా. నేను చేసిన ఉద్యోగం ఏవిటో తెలుసా, ఈ ఆరునెల్లూ? ముష్టెత్తుకు తిన్నాను – ముష్టెత్తుకుని?"

రామన్న నడుం ఇంకా వొంగిపోయింది. కనకరాజు మీసం మెలేసి సుభద్ర వేపు చూస్తూ చిన్నగా నవ్వాడు. అమ్మ ముఖం చిట్లించి గుడ్డినడక నడుస్తూ వెంకన్న దగ్గరగా వచ్చింది. చేత్తో తడిమింది. పెరిగిన చింపిరిగడ్డం చేతికి తగిలింది.

"ఏమిట్రా ఇదంతా?"

ఎవరూ చెప్పలేదు. కనకరాజు మీసం మెలెయ్యడం మానేసి లేచాడు.

"చంద్రారెడ్డి సొమ్ము వాడేసి, మరీ వాడు పారిపోయాడు. చంద్రారెడ్డి కేసెట్టాడు. పోలీసులు వెతుకుతున్నారు మనవాడి కోసం—"

ముడతలుపడ్డ అమ్మ ముఖంవంక చూశాడు వెంకన్న. అంతా చూశారు ఆత్రంగా.

"అదుగో నాకు తెలుసు. నీ ముఖం మారిపోయింది. అందుకే నీకు తెలీకండా దాచారు వీళ్ళంతా. ఇదంతా వింటే నీ గుండె బద్దలైపోతుంది మరి. నన్ను చూస్తే మీ కందరికీ అసహ్యం. ఇంతకన్నా జైలే నయం. నన్నంతగా అసహ్యించుకోరు వాళ్ళు."

అమ్మ అతని జబ్బ పట్టుకుని లేవదీసింది—

"లే ముందు. పిచ్చివాగుడు. వెర్రికంకవి కాకపోతే నా కసహ్య మేవిటో? కన్నబిడ్డకన్న గౌరవ మర్యాద లెక్కువట్రా నాకు? నాకు తెలీకండా ఎందుకు దాచార్రా ఇన్నాళ్ళూ?"

"మర్నాడు దొరికితే చంద్రాడ్డి జైల్లో పెట్టించేవాడు మరి – నీతో చెప్పిమాత్రం ఏం లాభం?" అన్నాడు రామన్న.

"ఎన్నేళ్ళు నెత్తిమీది కొచ్చినా ప్రపంచ జ్ఞానం లేదురా మీకు. మీ రంతా ఇల్లా మనసుల్లో – కుంపట్లు పెట్టుకుని బాధపడుతుంటే, నా గౌరవం నిలబెడితే మాత్రం నిలుస్తుందా? శకుంతలా! వెంకన్నకి నీళ్ళు పెట్టు స్నానం చేస్తాడు. రామన్నా! చంద్రారెడ్డిని తీసుకురా. ఎంత తెలివిమాలిన పిల్లలైపోయార్రా మీరు."

శకుంతలా, వెంకన్నా లోపలికి వెళ్ళిపోయారు. రామన్న బయటికి వెళ్ళాడు. కనకరాజు సుభద్రని లోపలికి రమ్మని సంజ్ఞచేసి తన నులకమంచంమీదికి వెళ్ళిపోయాడు.

అమ్మ కుర్చీలో కూచుంది. చత్వారపు కళ్ళు ఎక్కడో చూస్తున్నాయి.

"శకుంతలా!"

"ఎవరు బాబూ?"

"శంకర మంటారండి నన్ను."

"వెంకటప్పయ్యగా రబ్బాయివి కదూ! కూచో, పనిలోఉంది–వొస్తుంది. మీ నాన్న పాపం చిన్నవాడే – పోయాసరికి. మంచి జాగర్తయినవాడు. నువ్వు కాస్త దుబారా చేస్తావని విన్నాను."

"ఏవోలెండి; అయినా డబ్బున్నందుకో కాస్త అనుభవించకపోతే ఎల్లాగండి?"

"మా ఆయన అల్లాగే అనేవారు. ఎంతాస్తి పాడుచేశారో. ఈ ఇల్లొకటే మిగిలింది. ఆ రోజులు మహావైభవంగా వెళ్ళిపోయినాయి. దేళ్ళప్పుడు అడుగుపెట్టా నీ ఇంట్లో. ఈ ఇల్లొ[illegible]స్తే ఎల్లా బతగ్గలనా అనిపిస్తుంది."

"మీకు అభ్యంతరం లేకపోతే, ఈ ఇల్లు మీ రొదిలిపెట్టక్కర్లేకుండా నే నడ్డుపడగలను."

అమ్మ ముఖం చిట్లించి అతనివంక చూసింది. అతను కొంచెం తికమకపడి సర్దుకున్నాడు.

"అంటే నాకు సంగతి తెలిసిందండి. మీ చిన్నబ్బాయి .. చంద్రారెడ్డీ ... పోలీసు కేసూ ...మీ రేమీ మొగమాట పడక్కర్లేదు. నా దగ్గర డబ్బు మూలుగుతోంది .. మీ కభ్యంతరం లేకపోతే–"

"మా గొడవలతో నీ కేం సంబంధం?"

"మీ అమ్మాయీ నేనూ – చాలా ...

స్నేహితులం. మీ కష్టం వచ్చినప్పుడు ఆదుకోలేకపోతే_ఇంక స్నేహితులెవ్వరండి.."

"మా అమ్మాయి అడిగిందా నిన్ను?"

"లేదండీ! అసలు నాతో చెప్పనన్నా లేదు. చాలా అభిమానంగలది. నాకు తెలిసింది. తెలిసింతరవాత...నేను..."

"నాయనా! స్నేహానికి స్నేహమే. వ్యవహారానికి వ్యవహారమే. రెండూ కలిపేస్తే ప్రమాద ముంది. ఇంతకీ మమ్మల్ని ఆదుకోడంలో నీ ఉద్దేశ మేమిటి?"

"ఏమీ లేదండి. మీ అమ్మాయంటే నాకు...చాలా...గౌరవం."

శకుంతల గుమ్మంలో కొచ్చి నిలబడింది. ఆమె ముఖంలో చిరాకూ, సిగ్గూ, దుఃఖం, అసహనం. అన్నింటివెనకా, ఒక ఆందోళనా చిందులు తొక్కాయి.

"గౌరవ ముంటేమాత్రం ఉద్దేశా లుండకూడదా? మీ కుర్రాళ్ళకి మీ ఉద్దేశా లేమిటో మీకే తెలియవు."

అమ్మ లేచింది.

"మా శకుంతలని పెళ్ళాడా లనుందా నీకు?"

శకుంతలకీ శంకరానికీ నోరు తడారిపోయింది. శంకరం రెండు గుటకలు వేశాడు.

"మీ కిష్టముండదని నాకు తెలుసు. మీరు పాతకాలపు మనుషులు. రోజులు మారినా మీరు మారరు. వితంతువు కింక ఖులాసాగా బ్రతకడానికి హక్కు లేదంటారు మీరు. మీ మూఢనమ్మకాలకోసం, పాతికేళ్ళ యువ జీవితాలు బలియైపోవడమేనా? వాళ్ళు సుఖపడితే మీరు చూడలేరా? ఎందుకు వాళ్ళనలా సంప్రదాయమనే సంకెళ్ళలో బంధించి, జీవితఖైదు విధిస్తారు మీరు?"

"మా శకుంతలని పెళ్ళాడా లనుందా నీకు?" అని తాపీగా అంది అమ్మ.

"ఉంది. ఉండమేకాదు, చేసుకుతీరుతాను _ ఎన్ని అడ్డంకు లెదురైనా సరే, ఎవరి కిష్టం లేకపోయినా సరే, ఆమె నీ

వాతావరణంనించి రక్షించి ... బయటికి తీసుకుపోయి..."

"అంత గట్టిగా అరుస్తా వెందుకు నాయనా!...రోజులు మారాయని గట్టిగా చెపితేగాని నాకు తెలీ దనుకున్నావా?...మా రోజుల్లో కన్నెపిల్లలే కాలేజీల్లో చదివితే తప్పు. వైధవ్యం వొచ్చిందని మా అమ్మాయిని బుర్ర గొరిగించి ఇంట్లో కూచోపెట్టలేదుగా...కాలేజీ చదువుకి ఒప్పుకున్నాక, పెళ్ళికిమాత్రం ఎందుకు అడ్డు చెపుతాను_ దాని కిష్టమై చేసుకుంటానంటే?.."

శకుంతలా, శంకరం, ఈసారి గొంతు తడెక్కి మాటాడలేకపోయారు. ఒకళ్ళ వంక ఒకళ్ళు చూడలేకపోయారుకూడా. తల్లి ఎదట ఇద్దరూ చంటిపిల్లల్లా అయిపోయారు.

"అబ్బాయి _ నువ్వూ మా శకుంతల తల్లీ ఏ పొరపొచ్చాలూ లేకుండా ఉండాలంటే, నువ్వీ విషయంలో జోక్యం కలిగించుకోడం తప్పు. అందుకే అడిగాను. నీ వుద్దేశం ఏవిఁటని_"

"చంద్రారెడ్డికి నేనప్పుడే డబ్బిచ్చేశానండి...మరి..."

చాలా పొరపాటు చేశావు...నీ కా డబ్బు మళ్ళీ ఇప్పించేస్తాను."

"అక్కర్లేదండి! అది నాకో లెక్కలోది కాదు."

"మాకు చాలా పెద్ద లెక్కలోది నాయనా! తనని నాలుగువేలు విలువ కట్టా రనుకుంటుంది మా శకుంతలతల్లి..."

"నా కా ఉద్దేశం..."

చంద్రారెడ్డిని వెంటబెట్టుకుని వచ్చాడు రామన్న.

"ఎవరు?...చంద్రారెడ్డిగారేనా? రండి...నా కంతా తెలిసింది."

"అమ్మా, ఏదో ఉక్రోషం అక్క ... పోలీసు రిపోర్టిచ్చాను."

"రెడ్డిగారూ? మీరు చేసింది న్యాయం. నాకు తెలిలేదుగా? అసలింతవరకూ రానిచ్చేదాన్నికాదు...ఒక్క ఉపకారం చేసిపెట్టాలి మీరు. ఈ ఇల్లు అమ్మేస్తున్నాం..."

"ఇల్లు_!!" అన్నాడు రామన్న.

"అమ్మెయ్యడమే !" అంది లోపలికొస్తూ సుభద్ర.

"అక్కర్లేదమ్మా. మన శంకరంగారు పద్దేశారు..." అన్నాడు చంద్రారెడ్డి.

"ఇల్లమ్మేసి. అతని డబ్బు అతనికిచ్చేయండి. మీకు రావలసింది మీరు తీసుకోండి."

"అమ్మా! మిమ్మల్ని ఇంట్లోంచి లెగొట్టి ఆ పాపం మాత్రం నేను కట్టుకోలేను."

"అదేమిటి రెడ్డిగారూ! పాప మేమిటి? ఒడిలిపోయిన దేహాన్ని ఒదిలేసి, జీవుడే బయటికి పోతుంటే, ఇల్లొదిలెయ్యడానికి వెనకాడ్డం ఎంత పొరపాటు! పదిహేనేళ్ళుగా ఇంటి కేమీ చేయించలేకపోయాం. ఇంత ఇంటిని మేం ఏం జేసుకుంటాం? నాలుగు రాళ్ళున్నవాళ్ళు ఈ ఇంటిని కొనుక్కుంటే–వాళ్ళకే లాభం. ఇల్లు బాగువడుతుంది. మీ అప్పు పోగా, మిగిలిన డబ్బుతో చిన్న ఇల్లొకటి కొనుక్కుంటాం. మీరే చూసిపెట్టండి చవగ్గా..."

"అప్పుడు నాకు ఏడేళ్లు. డెబ్బైరెండేళ్లు– అలమారు తలుపులు పుచ్చిపోయాయి. ఆ పక్క పెంక వాలిపోయింది రామన్న బాగుచేయించలేడు నూటయేభై రూపాయల గుమాస్తాగిరి – తిండికే చాలదు. వాడికి తొందరగా పెండ్లి చేసేయ్యాలి. ఈ ఇల్లొదిలేస్తే ఎలా బతుకుతాడో – కళ్ళుకూడా కనిపించడంలేదు. ఎత్తూ పల్లం గోడా గడపా అలవాటయిపోయాయి ఈ ఇంట్లో. ఎంత వైభవంగా ఉండేది ఆ రోజుల్లో! ఇల్లు అమ్మెయ్యాలి. వెనకటివి వదిలెయ్యలేం ఒకపట్టాన్న. దిగులుగా ఉంటుంది. అయినా కాటికి కాళ్ళు జాపుకున్నవాళ్ళం. కుర్రాళ్లు వాళ్ళ బతుకులు వాళ్ళు బతకాలి. ఏమిటో ఈ బంధాలు. వ్యాసపీఠంమీద భాగవతం తెరిచి. ఎంత బాగా చదివేవా రాయన! "కలలోనన్ తను మున్నెరుంగని" అన్న పద్యం – ఆ రోజు లింకరావు, ఎందుకు రావాలి? పిచ్చిగాని."
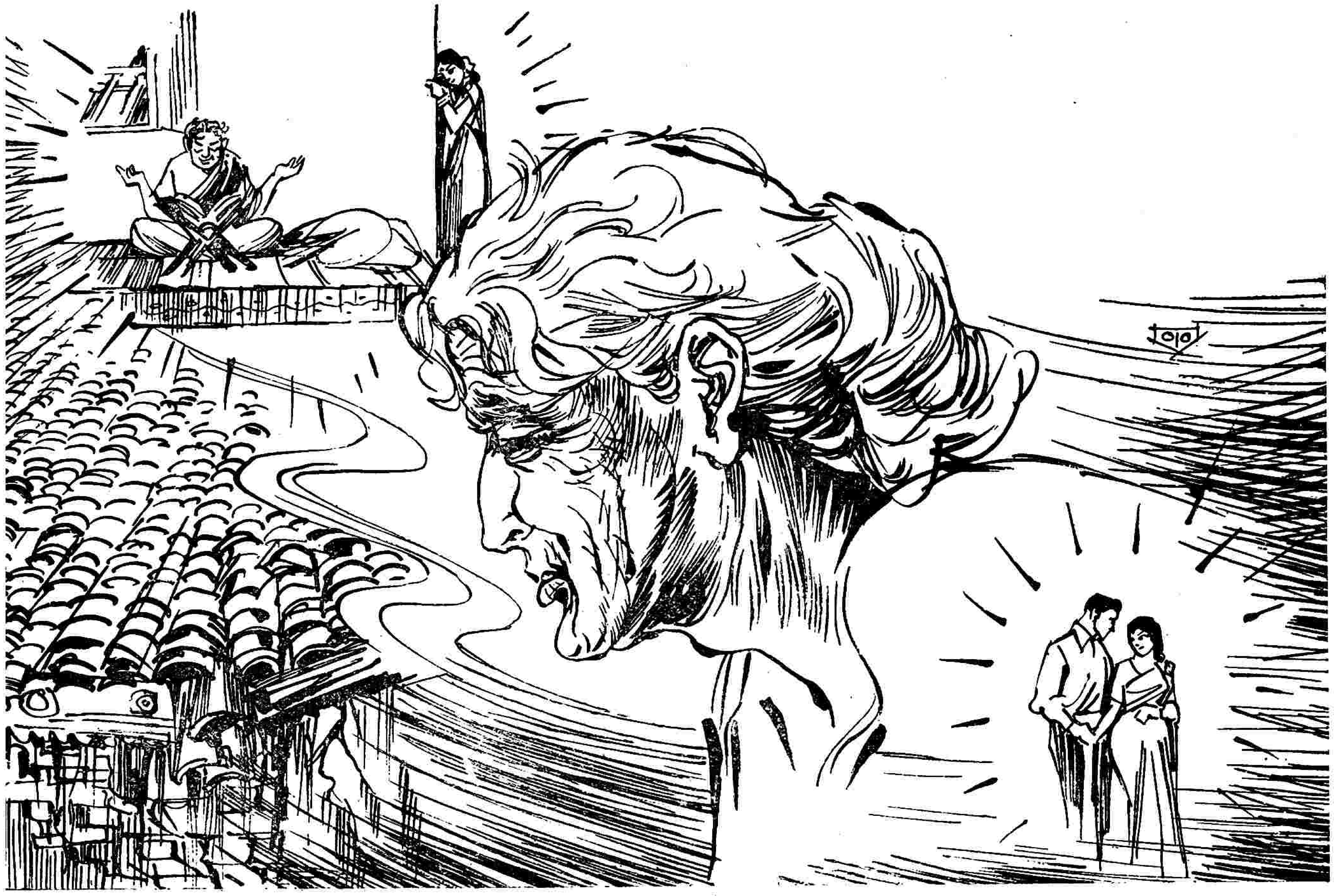
ఇల్లు అమ్మెయ్యాలి...